

Uzņēmumu vadītāju aptauja Baltijā: optimismu nomainījusi piesardzība, uzņēmumi pielāgojas jaunajiem apstākļiem 1/9/23

Mārketinga un komunikācijas vadītājs, PwC

Latvija

Kalvis Gavars

Aizvadītais gads ir kļuvis par kārtējo pārbaudījumu Latvijas ekonomikai, uzņēmumiem un iedzīvotājiem. Kad šķita, ka vienu krīzi jau bija izdevies pārvarēt un esam iemācījušies dzīvot pēcpandēmijas pasaulē, nāca nākamā, kuru joprojām grūti aptvert. Krievijas karš Ukrainā, enerģētikas krīze un straujais inflācijas pieaugums dara Baltijas valstu uzņēmumu vadītājus pesimistiskākus nekā pirms gada par ekonomikas attīstību pasaulē un Baltijas reģionā, tomēr saglabājot optimismu par savu uzņēmumu izredzēm. Uzņēmumu vadītāji redz pārmaiņu nepieciešamību un domā par veicamajiem soļiem, lai to īstenotu, liecina PricewaterhouseCoopers (PwC) nupat veiktais pētījums “PwC 2023. gada Baltijas uzņēmumu vadītāju aptauja”, kurā piedalījās 323 augstākā līmeņa vadītāji Latvijā, Lietuvā un Igaunijā.

Kā liecina Centrālās statistikas pārvaldes janvārī publicētais “ātrais” novērtējums, Latvijas IKP 2022. gadā palielinājies par 1,8%, salīdzinot ar 2021. gadu. Turklāt Eiropas Komisija prognozē, ka ES ekonomika izvairīsies no recesijas un 2023. gadā izaugsme sasniegs 0,8%. Vairāk nekā puse uzņēmumu vadītāju Baltijas valstīs (Latvijā un Igaunijā 51%, Lietuvā – 55%) prognozē, ka tuvākā gada laikā pasaules ekonomika piedzīvos lejupslīdi. Attiecībā uz savu valstu ekonomikas attīstību prognozes ir līdzīgas – ekonomikas samazinājumu šogad prognozē 63% vadītāju Latvijā, 62% Igaunijā un 40% Lietuvā. Tiesa gan, uzņēmumu vadītāji Eiropā un pasaulē ir noskaņoti vēl pesimistiskāk – Centrālās un Austrumeiropas (CAE) valstu reģionā ekonomikas kritumu prognozē 74%, Rietumeiropā – 75%, bet globālais rādītājs sasniedzis 73%, kas ir pesimistiskākā prognoze pēdējo desmit gadu laikā.¹

Neraugoties uz ģeopolitisko situāciju un ekonomikas satricinājumiem, Baltijas uzņēmumu vadītājiem saglabājas pārliecība par sava uzņēmuma apgrozījuma palielinājumu nākamajos 12 mēnešos, uz ko norāda 46% aptaujāto Latvijā, 53% Lietuvā un 45% Igaunijā. Vienlaikus uzņēmumu vadītāji visās Baltijas valstīs joprojām ir pārliecināti par spēju pārvarēt izaicinājumus un prognozē stabilu uzņēmuma apgrozījuma izaugsmi nākamā trīs gadu periodā (Latvijā – 80%, Lietuvā – 89%, Igaunijā – 83%), kamēr CAE valstīs pārliecināti par to bija tikai 50% aptaujāto.

Lielākie draudi

Novērtējot lielākos draudus, kas turpmākā gada laikā varētu negatīvi ietekmēt uzņēmējdarbību, Baltijas uzņēmumu vadītāji akcentējuši trīs:

- ģeopolitiskais konflikts (kā svarīgāko apdraudējumu norāda vadītāji Latvijā un Lietuvā);
- inflācija (galvenais risks Igaunijā);
- energokrīze.

Pērn šie riski bija krietni mazāk aktuāli un kā galvenais izaicinājums dominēja darbaspēka pieejamības trūkums, taču šogad 80% uzņēmēju Latvijā, 82% Lietuvā un 50% Igaunijā satrauc ģeopolitiskā konflikta radītie draudi.

Lai mazinātu šos draudus, uzņēmumu vadītāji plāno dažādot piedāvātās preces un pakalpojumus (Igaunijā – 42%, Latvijā – 37%, Lietuvā – 25%), uzlabot kibernetisko drošību un datu privātumu (Igaunijā – 41%, Lietuvā – 35%, Latvijā – 28%), kā arī meklēt un apgūt jaunus noieta tirgus (Lietuvā – 40%, Igaunijā – 32%, Latvijā – 25%).

Trešdaļa vadītāju Latvijā (31%) un Igaunijā (32%) uzskata, ka pēc desmit gadiem viņu uzņēmumi nebūs ekonomiski dzīvotspējīgi, ja turpinās darboties pašreizējā virzienā, turpretī Lietuvā šāds viedoklis ir gandrīz pusei aptaujāto (47%). Arī globālā līmenī uzņēmēji ir pesimistiskāki nekā Latvijā vai Igaunijā. Piemēram, CAE reģionā 45% uzskata, ka pēc desmit gadiem viņu uzņēmumi nebūs ekonomiski dzīvotspējīgi. Tomēr Baltijas uzņēmēji apzinās situāciju un, lai to nepieļautu, ir gatavi attiecīgi rīkoties, investējot procesu un sistēmu automatizēšanā, darbaspēka kvalifikācijas paaugstināšanā, tehnoloģiju ieviešanā u.c.

Risinājumi – cenu celšana, izmaksu mazināšana, jauni produkti un pakalpojumi

Attiecībā uz konkrētiem soļiem, kas jau sperti vai drīzumā tiks sperti iespējamo problēmu mazināšanai, Baltijas uzņēmumu vadītāji min cenu celšanu (vairāk nekā puse to jau izdarījuši, apmēram trešdaļa plāno to darīt) un izmaksu mazināšanu (46% Latvijā, 54% Lietuvā un 39% Igaunijā to jau paveikuši, apmēram trešdaļa plāno to darīt). Uzņēmumu vadītāji arī norāda, ka cenšas dažādot preču un pakalpojumu piedāvājumu (Latvijā par to jau izšķīrušies 42%, bet 32% grasās to darīt).

Vērtējot nozīmīgākos eksporta tirgus, Baltijas valstu uzņēmējiem tie ir kaimiņvalstis Baltijā, kā arī Ziemeļvalstis, Polija un Vācija. Latvijas uzņēmumu vadītāji par nozīmīgākajiem tirgiem uzskata Igauniju (33%), Lietuvu (32%), Vāciju (22%), Zviedriju (16%) un Somiju (14%). Igaunijas uzņēmējiem nozīmīgākie tirgi ir Somija (30%), Latvija (29%) un Lietuva (22%). Lietuvas uzņēmējiem izteikts līderis ir Latvija (42%), kam seko Igaunija (29%) un Polija (26%).

Apjomīgas darbinieku atlaišanas neplāno

Kā pozitīvs faktors jāuzsver tas, ka uzņēmēji neplāno veikt apjomīgu darbinieku atlaišanu – 77% Latvijas uzņēmumu vadītāju norādījuši, ka tuvākā gada laikā neplāno to darīt. 83% respondentu apgalvo, ka neplāno arī samazināt atalgojuma līmeni. Jāuzsver, ka tieši darbaspēka piesaiste jau ilgstoši ir bijis viens no lielākajiem Baltijas uzņēmumu izaicinājumiem. Arī 2023. gadā to kā problēmu min 52% uzņēmumu vadītāju Latvijā, 55% Lietuvā un 43% Igaunijā (atzīstot, ka piesaistīt darbiniekus ir kļuvis grūtāk). Tiesa, visās Baltijas valstīs šis rādītājs ir krities, salīdzinot ar 2022. gadu. Līdzīgi kā pērn, lielākā daļa vadītāju Baltijā tuvāko 12 mēnešu laikā paredz darbinieku atlīdzības kāpumu līdz 10%.

Valdības uzdevumi – konkurētspējīgi nodokļi, valsts aizsardzība un drošība

Kā galveno valdības prioritāti nākamajiem 12 mēnešiem uzņēmumu vadītāji Lietuvā un Igaunijā daudz biežāk minējuši valsts aizsardzības un drošības stiprināšanu (62% un 66%), bet Latvijā tā ir mazāk svarīga (45%). Jau ceturto gadu pēc kārtas par galveno valdības prioritāti nākamajiem 12 mēnešiem Latvijas uzņēmumu vadītāji nosauc nodokļu vides konkurētspēju (68%, pērn 71%), kam seko uzņēmējdarbības vides pilnveidošana (55%, pērn 61%), kura pēdējos četros gados ierindota otrajā vietā, bet kā trešo prioritāti uzņēmumu vadītāji Latvijā izceļ valsts pārvaldes izmaksu samazināšanu (55%, pērn 52%). Vadītāji Lietuvā uzskata, ka bez jau pieminētās valsts aizsardzības un drošības valdības prioritāšu augšgalā jābūt arī nodokļu vides konkurētspējas veicināšanai (56%, pērn – 64%) un reakcijai uz energokrīzi (51%),

savukārt uzņēmumu vadītāji Igaunijā trīs galveno prioritāšu sarakstā ierindo arī reaģēšanu uz energokrīzi (51%) un izglītības politikas atbilstību ekonomiskās vides izmaiņām (43%, pērn – 55%).

Baltijas biznesa klimatu šobrīd raksturo nenoteiktība, kam pamatā ir sarežģītie un neskaidrie ģeopolitiskie un ekonomiskie apstākļi. Tomēr ir vērojami arī pozitīvi signāli, kas liecina par to, ka vadītāji meklē un atrod iespējas izmantot esošo situāciju, lai paaugstinātu uzņēmumu iekšējo procesu efektivitāti un veicinātu ilgtermiņa izaugsmi.

Vairāk informācijas un ieskats aptaujas rezultātos [šeit](#).

Par aptauju

PwC Baltijas uzņēmumu vadītāju aptauja notika no 2022. gada 28. novembra līdz 2023. gada 9. janvārim tiešsaistē. Tajā piedalījās 323 respondenti – Latvijas, Igaunijas un Lietuvas uzņēmumu augstākā līmeņa vadītāji, no kuriem 47% bija sievietes un 49% – vīrieši, bet 5% respondentu nevēlējās norādīt savu dzimumu. Aptaujātie pārstāv tādas nozares kā tirdzniecība, finanses, būvniecība, apstrādes rūpniecība, IT un telekomunikācijas, veselības aprūpe, transports.

Latvijas respondentu pārstāvēto uzņēmumu apgrozījums aizvadītajā pārskata gadā:

- līdz 5 miljoniem eiro – 45%;
- 5–10 miljoniem eiro – 8%;
- 11–20 miljoniem eiro – 10%;
- 21–50 miljoniem eiro – 9%;
- 51–99 miljoniem eiro – 3%;
- 100–200 miljoniem eiro – 6%;
- vairāk nekā 200 miljoni eiro – 2%;
- 18% nevēlējās norādīt apgrozījumu.

¹ PwC uzņēmumu vadītāju aptauju ik gadu veic visā pasaulē. Jaunākajā *PwC 26th Annual Global CEO Survey* aptaujā piedalījās 4410 augstākā līmeņa vadītāji no 105 pasaules valstīm.